

Nr 469

Av herr Helén, om precisering av statens biografbyrås instruktioner.

Riksdagens justitieombudsman har i ett utlåtande den 15 januari 1963 aktualiserat en fråga av väsentlig principiell innebörd. JO yttrar sig där över den anmälan av statens biografbyrå och dess chef Erik Skoglund som i december 1961 inlämnades av dåvarande ordföranden i folkpartiets ungdomsförbund Per Ahlmark. Ahlmark hade i denna anmälan påtalat att byråchef Skoglund i samband med biografbyråns granskning av den svenska dokumentärfilmen »Krigsförbrytare» motiverat biografbyråns klipp i filmen på ett sätt som han ansåg stod i strid med gällande instruktioner. Chefen för biografbyrån hade bl. a. anfört, att det utrikespolitiska läget (hösten 1961) var så spänt och att svenska folket därigenom blivit så »stressat» att det vore olämpligt att i obeskuret skick visa filmen »Krigsförbrytare» som skildrade nazismens grymheter.

JO:s yttrande innehåller flera punkter av intresse. Han bedömer det såsom liggande utanför biografbyråns kompetens att censurera film utifrån dess tänkbara inverkan på försvarsviljan. Chefen för biografbyrån har dock i föreliggande fall diskuterat sådana bedömningsgrunder som om de kunde användas vid censurering. Att biografbyrån i en sådan väsentlig sak tydligen under flera år gjort en lagtolkning som JO nu avvisar är ett av många tecken på att biografbyråns instruktioner är otillräckligt preciserade.

I sitt yttrande upprepar JO ett konkret reformförslag som han ställde redan 1960. Han förklarar, att det hade varit önskvärt om biografbyrån försett sitt beslut om klippning av filmen med »en kort och koncis motive-ring». Över huvud taget hör, säger JO, beslut »som går enskild emot... förses med skriftlig motivering». Detta sker inte i dag, och en förändring av biografbyråns instruktioner vore därför önskvärd.

En tredje fråga gäller det redan antydda problemet om utrikespolitiska bedömningar skall få spela in i analysen av en films mentalhygieniska effekt. Enligt JO kan det inte uteslutas att det utrikespolitiska läget i vissa situationer och för vissa filmer kan spela en inte obetydlig roll i fråga om frisläppande eller censurering. Detta uttalande är av intresse av åtminstone två skäl. För det första återfinns ingenting om utrikespolitiska bedömningar av detta slag i instruktionerna för statens biografbyrå (Svensk författningssamling 1959 nr 348). Inte heller har veterligt synpunkter anförts i något av förarbetena till dagens lagstiftning. Varken utredningen »1949 års film-

kommitté» (vars betänkande SOU 1951:16 förändrade paragrafen i fråga), regeringen (proposition 1954:116) eller riksdagsutskottet (SOU 1954:112, 132) tar upp saken. För det andra skulle en censurering som i hög grad byggde på bedömningar av effekten av ett visst aktuellt världsläge även för biografbyrån komma att framstå som föråldrad när detta läge förändras. Konsekvensen kan här endast bli att sådana filmer censureras om i takt med utrikespolitiska kastningar på ett sätt som alla betraktar som orimligt.

Tanken att det utrikespolitiska läget tillåts spela en roll när biografbyrån avgör vilka filmer som »kan verka förråande eller skadligt upphetsande eller förleda till brott» (SFS 1959 nr 348, § 3, st. 1) är därför enligt min mening diskutabel. Av ovan anförda skäl och på grund av den allmänna debatt i frågan som förekommit och där biografbyråns instruktioner gång på gång kritiserats anser jag, att en precisering av dessa instruktioner i främst här berörda avseende vore av värde. På grund av både det komplicerade i att göra en sådan precisering och den utomordentliga principiella betydelse som här behandlade problem har i en demokrati torde en utredning av frågan vara nödvändig. De erfarenheter som vunnits under de år som den nuvarande skrivningen varit i kraft ger underlag för en förnyad prövning om de nuvarande formuleringarna verkligen är adekvata uttryck för lagstiftarnas avsikter.

Med ovanstående motivering hemställer jag,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning med uppgift att precisera de nu gällande instruktionerna för statens biografbyrå i vad avser de problem som aktualiserats av riksdagens justitieombudsman i skrivelse av den 15 januari 1963.

Stockholm i januari 1963

Gunnar Helén
